

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XII. — Štev. 5 (235)

UDINE, 16. - 31. MARCA 1961

Izhaja vsakih 15 dni

Skupen nastop Slovencev ne glede na partije za skupne Slovenske interese

Naše furlanske Slovence smo že opozorili, kako solidarno nastopajo Slovenci na Tržaškem, kadar gre za njihove narodne, kulturne in ekonomske interese. Oni imajo svoje državne ljudske in srednje šole s slovenskim učnim jezikom. Italijansko se učijo posebej in znajo bolj italijansko kot naši otroci po naših šolah, kjer je naš materini slovenski jezik prepovedan. Te šole pa bi morale biti sistematizirane, učitelji bi morali imeti svoje ruole kot jih imajo italijanski in še razne stvari, da bi bile popolnoma ekviparirane z italijanskimi šolami. Za te šole imajo tržaški in goriški Slovenci poseben odbor, v katerem so zastopniki vseh slovenskih strank: neodvisni socialisti, krščanski socialisti, demokrati (neke vrste italijanskih liberalov), komunisti, neodvisni Slovenci in še navadni katoliški s podporo svojih duhovnikov. V tem odboru sestavljajo memoriale na predsednika italijanske vlade in na razne italijanske politike. Nato se pod ta memoriali lepo podpisajo vsi slovenski politiki, slovenski župani in občinski konsiljerji ter še provincialni konsiljerji. Podpis katoliškega konsiljerja je zraven komunističnega, socialistični zraven liberalnega.

Ko je šlo za veliko nabrežinsko občino, so pri zadnjih volitvah vsi Slovenci — beli, plavi, rdeči nastopili skupno, da je ostal še naprej domači slovenski župan. Italijanski tržaški demokristjani so se zelo jezili, ker so vneti in goreči slovenski katoličani glasovali za skupno slovensko kandidatno listo in ne zanje, ki niso hoteli dosedaj ničesar narediti za svoje slovenske katoliške vernike.

Kadar pa gre za slovenske občine, kjer ni slovenski kandidat za župana in občinske asesorje v nevarnosti, da propade, pa volijo Slovenci vsak v svoji stranki: socialisti zase, komunisti zase, slovenski demokristi in krščanski socialisti pa zase.

Skupaj torej nastopajo solidarno, kadar gre za skupne slovenske interese, kadar pa se gre za splošne državne politične, socialne in ekonomske interese Tržaškega, Goriškega in cele Italije, pa simpatizirajo in držijo s tistimi italijanskimi strankami, ki so jim politično najbližje: slovenski socialisti z italijanskimi, slovenski katoličani z demokristjani, slovenski komunisti z italijanskimi in slovenski liberalci z italijanskimi.

Zdaj pa hočejo naši bratje na Tržaškem napraviti še en korak naprej na poti skupne obrambe čisto slovenskih interesov. Eden izmed njihovih politikov, je predlagal, dr. Jože Dekleva, da bi ustanovili skupni stalni slovenski akcijski ali koordinacijski odbor, ki bi stalno reševal vsa vprašanja slovenske narodne manjšine po določilih italijanske Konstitucije in internazionalnih obveznosti Italije.

Tržaški politik je prišel do te ideje po sporazumu med italijanskim zunanjim ministrom Segnijem in jugoslovanskim ministrom Popovičem. Ta dva sta namreč sklenila, naj predstavljajo narodne manjšine most zблиževanja med Italijo in Jugoslavijo. Narodne manjšine morajo torej delati na zблиžanju med obema državama. In kako naj bolj delajo na tem prijateljstvu s tem, da predlagajo in svetujejo svoji državi, naj ravna z narodno manjšino tako, da bodo na drugi strani veseli in pozorni. Češ glej kako lepo delajo z našimi ljudmi, to so pa res dobri ljudje. Prijateljstvo bi raslo in prišlo bi še do večjega zблиžanja. Ona bi bila most, na katerem bi se našli prijatelji z obeh strani.

Zdaj se pa sprašujemo same sebe: ali bi se tudi mi furlanski Slovenci lahko znašli skupaj, da se pogovorimo o naših skupnih interesih Slovencev v Furlanski Sloveniji? Pri nas imamo še več strank med nami, kot jih imajo tržaški Slovenci. Če je kje kakšna stranka v Italiji, ima prav gotovo kakšne člane tudi pri nas. Čeravno smo mi furlanski Slovenci v toliko strankah, pa bi se prav gotovo med sabo domenili in sporazumeli za naše skupne slovenske interese. Toda voditelji strank v Vidmu, ki so Italijani, ne dajo, da bi se mi med sabo sporazumeli. Oni nečajo o nekih naših narodnih pravicah niti slišati, oni pravijo, da nas ni. Celo naši domači, slovenski demokristjani so za to, da bi se mi Slovenci sporazumeli, toda jim njihovi kapi ne delajo. Mi imamo deset slovenskih županov, čez sto slovenskih občinskih svetovalec. Kadar govorite z njimi na štiri oči, so skoro vsi za to, da bi morala imeti Furlanska Slovenija svoje posebne narodne, kulturne in ekonomske pravice.

Ofenziva električnih družb proti montanji

Odvetrnikom električnih družb se je posrečilo dokazati pred deželnim tribunalom za vode v Rimu, da so nezakoniti ministrski dekreti, s katerimi so bili določeni premeri vodnih bazenov v različnih pokrajinah. Med njimi so razni furlanski bazeni in tudi Rezijski in Meduna. Letno bi morale plačati električne družbe za te bazene 240 milijonov sovračanonov. Ker so druge električne družbe zvedele, da so illegalni ministrski dekreti ne bodo hotele najbrže še one plačevati sovračanonov za električno energijo.

Na podlagi sodnih razsodb bo zapadlo, odkar je vstopil v veljavo zakon o električnih sovračanonih, 1 milijarda 747 milijonov lir.

Tako so magnati električnih družb zaenkrat onemogočili izvajanje zakona št. 959 z dne 27. decembra 1953. Občine v hribovskih krajih so upale, da bodo vsaj od velikanskih dohodkov električnih družb dobivale sovračanone, s katerimi bi lahko ali finansirali svoje bilance ali pa napravili fond za dajanje finančnih olajšav industriji, ki bi gradila svoje tovarne v hribovskih krajih.

Večina naših izvoljenih mož je tudi za to, da bi imeli pri nas takšne šole v katerih bi bil njihov materinski jezik, ki je slovenski, tako spoštovan kot italijanski. Naši izvoljeni možje so za to, da bi se naši otroci učili obeh jezikov: slovenskega in italijanskega in sicer še več in boljše italijansko kot dosedaj in da bi naši otroci ne samo govorili po slovenski zunaj šole kot dosedaj, ampak tudi, da bi se učili pravi in pisati po slovenski, zraven italijansko, tudi v šoli.

Tudi če voditelji raznih strank ne dovolijo, da bi se mi Slovenci iz raznih strank dobili in pogovorili skupaj, pa mi lahko vseeno pridemo skupaj in se pogovarjamo o naših skupnih interesih. Vplivni člani demokrističnih strank, ki so doma iz naših krajev, pa morajo federacije svojih videmskih strank prepričevati, da je zanje skrajni čas, da spreminijo svojo indiferenco ali pasivno politiko do Slovencev v videmski pokrajini. Na vsak način se moramo skupaj najti in druge prisiliti, da nas upoštevajo. Slovenci v videmski provinci naprej v solidarni bolj za naše interese!

Emigracija raste, vasi padajo

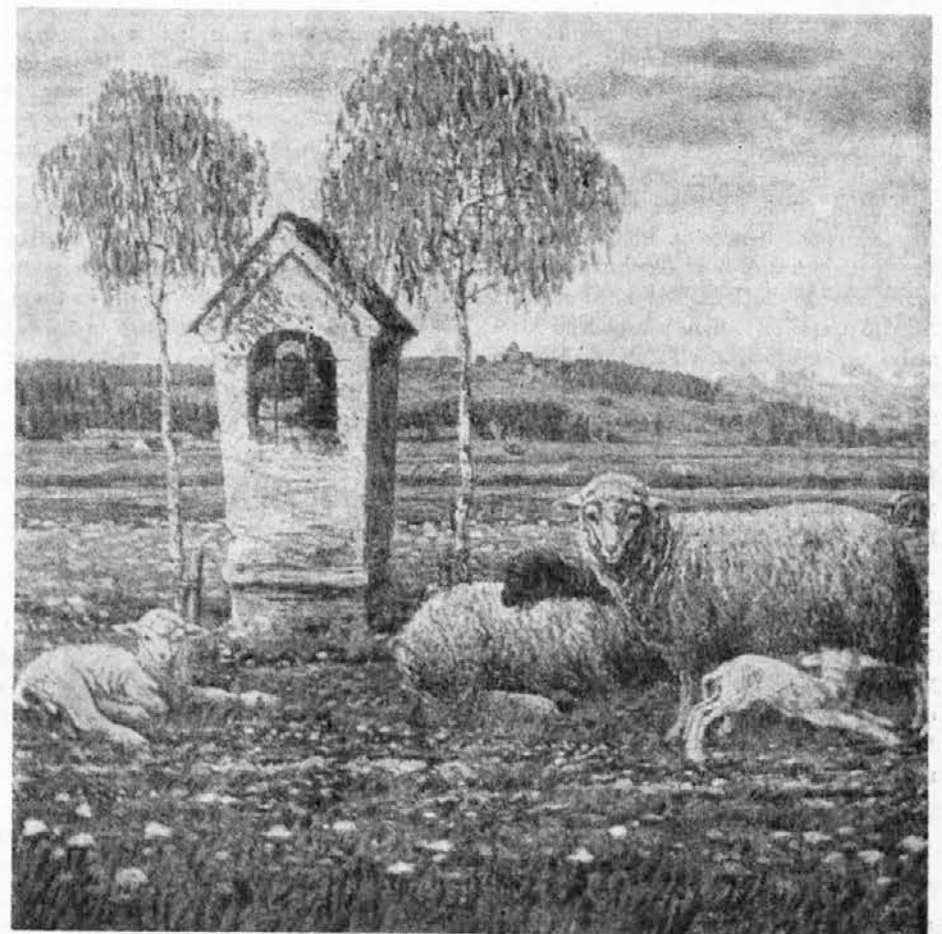
Lansko leto je zapustilo Furlanijo 23.000 oseb in odšlo na delo v emigracijo.

Največ jih je odšlo seveda iz hribovskih krajev, iz Karnije, iz Rezijske, od Gromone, Ampeza in Tolmezza in pri nas iz čedajskega mandamenta, prav iz tistih dolin, kjer žive furlanski Slovenci: Statistika pravi, da je šlo iz nadiških dolin čedajskega okraja 4.159 emigrantov, od tega 2.779 moških in 1.800 žensk. Prav iz vzhodnih komunov nadiške doline, čisto slovenskih, je šlo lani v emigracijo 1.512 moških in 806 žensk.

Od 23.000 lanskim emigrantov iz Furlanije je šlo samo 3.000 oseb po uradni poti »ufficio di lavoro«, vseh drugih 20.000 pa si je samo pomagalo preko prijateljev do službe in dela.

Prepočasni rešujejo prošnje na »uffici del lavoro« in zato se ljudje ne obračajo nanje. Kaj pomaga, da bi imeli velike koristi od tega, če bi šli na urade, saj bi ti plačali potne stroške, zastoj zdravniške asistencije in oskrbo za potovanje, toda čakati mesece, da ti rešijo prošnjo, se pa tudi ne splača.

Največ delavcev iz naše province gre

Vesele Velikonočne praznike
želi MATAJUR

odhajajo samo iz velikih hribov, ampak tudi iz majhnih gričev srednje Furlanije.

Ce bodo stopile v veljavo tudi odločbe o zaposlitvi delovne sile v MEC-u, v skupnem evropskem trgu in bodo lahko italijanski delavci zaposleni v vseh državah evropske ekonomske skupnosti enakovredno z domačimi delavci teh držav, bo emigracija iz naših krajev še bolj narasla. Na vsak način pa ne bo emigracije nič ustavilo, delno le industrializacija naših krajev bi zadržala delavce v videmski pokrajini doma.

Approvato il „piano verde“

Tutti gli stanziamenti del piano praticamente riservati agli agrari ed ai monopoli — Via libera alla corruzione e al favoritismo

Alla Camera dei Deputati si è conclusa la discussione riguardante il piano di sviluppo dell'agricoltura (il cosiddetto «piano verde») proposto dal governo con l'approvazione del relativo disegno di legge da parte della democrazia cristiana e delle destre.

Tale piano aggraverà ancora di più la situazione di crisi e di miseria dei contadini delle zone povere perché rafforza il predominio dei monopoli sull'agricoltura, riserva la maggior parte dei finanziamenti a poche zone e alle grandi aziende agricole, porta alla liquidazione le piccole e le medie aziende contadine considerate «marginali», aggrava il decadimento economico della montagna, della collina e delle zone meno sviluppate, non ammette nessuna forma di controllo democratico sui finanziamenti e lascia così via libera alla corruzione e al favoritismo.

Inoltre il «piano verde» non affronta nemmeno i drammatici problemi dei salariati agricoli, dei mezzadri, dei fittavoli, dei coltivatori diretti e delle loro famiglie.

Queste le ragioni per cui i deputati delle sinistre (comunisti e socialisti) hanno votato contro il progetto governativo, smascherandone il contenuto reazionario e antidemocratico.

D'altra parte gli stessi monopolisti non fanno mistero dei fini che perseguono con la loro politica tant'è vero che scrivevano sulla rivista «Mondo economico» quanto segue: «Le aziende marginali (la piccola azienda a conduzione familiare) che producono a co-

sti troppo alti i prodotti di cui il mercato, in ultima analisi, non ha bisogno, sono quindi l'essenza della cosiddetta crisi dell'agricoltura italiana...» e più avanti, scrivono ancora: «... se si vuole proseguire sul terreno della riduzione dei costi, si debbono abbandonare quelle imprese che tale riduzione non possono sopportare...» e ancora: «... e questi terreni, praticamente disseminati in tutto il territorio nazionale, (entro una fascia altimetrica ben definita, dovrebbero ricoprirsi di boschi e di foreste per dare con il legname quel reddito che non riescono più ad ottenere con il grano e con la vite).

Contro questa politica si battono le sinistre ed hanno in proposito presentato, a suo tempo, un progetto di legge che contempla un Piano quinquennale per lo sviluppo dell'agricoltura. Il progetto sostiene «che tutti i contributi siano riservati ai contadini singoli o associati; la programmazione regionale e controllo democratico degli investimenti, con la piena partecipazione delle Regioni, delle Provincie, dei Comuni, delle associazioni sindacali contadine e cooperative; l'abolizione delle tasse, imposte e contributi gravanti sui contadini; lo sviluppo della cooperazione libera e volontaria dei contadini in tutte le sue forme: cooperative di produzione, di servizi, di acquisti e di vendite; la piena partecipazione dei contadini alla direzione dei consorzi e di tutti gli enti di interesse agricolo e delle attrezzature di mercato».

Velikanoč

«Par ti viliki koloni san križlan biu.»
(domača pesem velikega petka)

Drugod klopatoja klopoti in drljevke samo na veliki teden dva dni, pri nas regljajo vse leto. Regljajo na vseh krajih Furlanske Slovenije, da ni moč slišati resnice, regljajo »križaj gau« proti nam poštenim ljudem, regljajo proti našim pravicam, regljajo proti našemu jeziku tam, kjer mu je mesto v uradih, v šoli in v cerkvi.

Vse regljanje pa ne bo zadušilo resnice o naših ljudeh, o naši domovini Furlanski Sloveniji. »Par ti veliki kolonia je križana naša zemlja in gajzlana s »tasamia in spoštovana od velikih duhovnov v Vidmu. Kakor nekoč Judje tako morajo romati naši ljudje po vsem svetu: na vse konce sveta.

Vstajenje bo prišlo za nas in noben videmski Eichmann nas ne bo mogel za ninar pregnati z naše zemlje.

Zeganice in golobice nas vežejo s spomini na našo zemljo, spomin na trpljenje nas veže skupaj.

Priti mora dan vstajenja, priti mora aleluja tudi za nas Slovence na Furlanskem in za naš jezik, prišel bo potovo, ker se mu ne bomo nikdar odpovedali.

Govorimo že sedaj vse jezike, kjer koli živimo po svetu kot emigranti, glavni naš domači pa je slovenski jezik v vseh naših dolinicah. Ob prazniku vstajenja, na Velikonoč pa združimo vse naše glasove v skupno pesem od trpljenja do vstajenja.

Sv. Lenart Slovenov

V senlenski fari smo registrirali v ljetu 1960 tele anagrafski movement: Rodili so se: Kjuk Daniela hči Natalina iz Hrastovja; Obid Linda-Rita hči Mihaela iz Hrastovja; Slavnik Gianenzo sin Vilme iz Dolenje Mjere; Terliker Daniela hči Alda iz Jagnjeda; Rukin Mauro Pavel sin Alojza iz Podutane, Hvalica Stefan sin Aleksandra iz Gorenje Mjere.

Poročili so se: Jakoletič Redento iz Cedada z Dornjak Heleno iz Jagnjeda; Vitale Anton iz Cedada s Campana Ivanom iz Gorenje Mjere; Zanon Dante iz Cintocomaggiore (Veniza) s Predan Marcello iz Jagnjeda; Bossard Edoardo iz Zuriga (Švica) s Kavčić Gino iz Jagnjeda; Leoni Renata iz Bellinzona (Švica) s Simaz Marijo iz Skrutovega; Leonard Reenzo-Beppino iz Skrutovega s Bigatto Carlo iz Milana; Leonardo Graziano iz Skrutovega s Primožič Alojzijo iz Pustoštarja; Legissa Giovanni iz Devina pri Trtu z Rutar Bruno iz Gorenje Mjere; Capovin Giovanni Battista iz Marano Vicentino z Zoratti Mario iz Gorenje Mjere; Klinac Bruno iz Jesice z Leonard Saro iz Skrutovega; Marcolin Jožef iz Brnasa s Znidarčić Marijo iz Podutane; Terliker Lucijan iz Ošnjskega z Meller Annomarijo iz Falcé di Piave; Durjavič Giorgio iz Podutane z Kjabaj Eldo iz Ošnjskega; Galasso Lionello iz Ronchis di Latisana s Cenčić Lucijano iz Hlaste; Terliker Edoardo iz Sentlenarta z Laurentić Terezino iz Kozice.

Mažerole pri Tavorjani

Pred dnevi je paršū v našo faro nov ospuod don Bianco, doma iz Pozzuolo del Friuli. Vseskuzo smo mislili, da nam bo škofija poslala kajšnega ospuoda, ki bo znou še naš jezik, a na žalost novi ospuod ne zna niti bjesede po naše. Na vsako vižo čejō, de bi pozabili na naš jezik, tle ne gre niti za dati zadoščenja vjernikom, da bi poslušal božjo besjedo in se spovjedal po domače. Dve tretjini naših ljudi ne zna ali pa težko zastopi laško, a usedno tisti dol v kurji tega neječo vjedat. Kar njeso dosegli fašisti, to če doseč videmka škofija.

Dodati muoramo še 'dno drugo novico. Zvjedal smo, da bo paršila iz Vidma v našo vas 'dna komišjon, ki bo pregledala vse naše hiše in kakou živimo. Namen je ta, da bi se poglobil v naše socialno življenje in pomagali tistim, ki so pomoči potrebni.

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Huda rudniška nesreča v Zagorju
V noč med 10. in 11. marcem je rudniku rjavega karbona v Zagorju eksplodiral plin metan (grisū) in usmrtil 13 rudarjev. Ta huda nesreča je močno pretresla ves slovenski narod, predvsem pa rudarjev. Svojem ponesrečenih rudarjev so razen predsednika Tita izrekli sožalje tudi Edvard Kardelj, Miha Marinko, Svetozar Vukmanovič in drugi ugledni državni voditelji ter družbene organizacije. Iz vseh krajev Jugoslavije pa prihaja denarna pomoč družinam tragično preminulih žrtev dela.

V ozračju prijateljstva, sestanek italijanskih-jugoslovanskih obmejnih organov. Pretekli teden je bil na sedežu Okrajnega ljudskega odbora v Kopru sestanek jugoslovanskih in italijanskih obmejnih organov, ki so se pomenili o raznih vprašanjih v zvezi z izvajanjem Videmskega sporazuma za mali obmejni promet. Jugoslovanske predstavnike je vodil dr. Ludvik Lutman, svetnik v državnem tajništvu za notranje zadeve Slovenije, italijanske pa vodja četrte obmejne cone v Vidmu.

Tovarna TOMOS v Kopru izdeluje avtomobile. Tovarna TOMOS v Kopru (Cavodistria) je že začela z izdelavo osebnih avtomobilov »TOMOS-CITROEN«. Do konca letošnjega leta bodo izdelali okrog 700 avtomobilov.

Pomoč alžirskim otrokom - Jugoslovanske šolske mladine. Akcija za pomoč alžirskim otrokom je bila v Jugoslaviji zelo uspešna. Samo šolska mladina je zbrala v ta namen nad 55 milijonov dinarjev. Šolarji iz Slovenije so k temu znesku doprinesli lep delež. Tako so na primer samo v ljubljanskem okraju zbra-

SV. PETER SLOVENOV

Emigracija v cifrah

Začenja se nova era, era ko bo ostala tle in tam kajšna cjela hiša. Djelovna sila v emigraciji vsako ljevo večja, doma ostanejo le žene in otroci

Hiše se za nimar zaklepaajo, puoja in senožeti prerašča plevle in robidovje, tajšna je donās slika nešetih vasi v Nadiški dolini. Statistika je pokazala, da je odšlo v estero na djelo iz čedadskega mandamenta kar 4.159 ljudi, od tjeħ je 2.779 moških in 1.108 žensk. Največ jih je odšlo v belgijske miniere in so se tam za nimar ustavili. Izračunal so tud, da pripada 22,4% prebivalstva iz Nadiške doline čedadskemu mandamentu in da je od 4.159 emigrantov več kot 60% naših ljudi iz Nadiške doline.

Ne samo v Nadiški dolini, tud drugim gorskim krajem naše dežele, je edini izhod iz mizerje emigracija. Djela na domačih tleh ni, od tiste peđi kamenite in nehvaležne zemlje tud ni muoč živeti, zatoū masovna emigracija. Tisti, ki so ostali ta doma donās še nekako životarijo, sevjede s pomočjo, ki jo pošiljajo emigranti, zakl če tjeħ ne bi bluō, bi bli parmuorani na beraško palco ali pa umreti od vsega hudega.

TIPANA

Te simpri oblačno tu našem kumunu

Kudali smo, ke to če beti anjelē, ke ve mamō tu komunskem konsju opozicijo, kej več legalnosti, zakl fin donās te se djelalo par nās usē poskrišu, anu kar to je še pjes, so se djelale diskriminacije pruoit onim, ke no jo druhāc pensajo kot teže, ke no žej 14 ljet kuažuvalo anu imperajo na komunu. A na žalost smo se zmotili; teže, ke no majō komuske redine tu rokāh, no njemajo majednega riguarda nančej od raprežentantou opozicije anu no djelajo usē po suoj glavi, ne da bi rišpetali lečē. Tuō te bā še kauza, ke zadnjibōt minoranca konsiljar ne zapustila nin segno di protesta riunion komunsega konsjeā.

Povjedemo boj natanke zakou te paršō do tega incidenta. Zatoū ke komunski konsj se ljetos še ni riunū anu šindik anu »giunta« ga še anu še njeso mjeli intencjon riuniti, ne se dna tjarča part komunskih konsiljarju decidila, da skliče riunion »straordinario«, da bi diskutirali o urgentnih problemih najbulj oddaljenih anu zapuščenih vasi Brezje anu Prosnid. Leč na prvi, ke komunski konsj o se muore riuniti tekem deset dni od date zaprositve. Šindik anu »giunta« so ga sklicali več dni bulj pozno anu kar to ne more pardonati, so riunili konsj jušto na dan, kar e bi vodja (kapo) skupine, ke so zaprosili riunion »straordinario komunsega konsjeā, zadaržan na provincialnem kongresu svojega partida. Tuō so naredili napušte, zakl o ne bi paršōu na to riunion anu da se ne bi diskutiralo na konsju argumente za tikere se je sklicalo konsj.

Minoranca konsiljar ne protestala zavoj te nelegalnosti anu prosila naj se konsj odloži na drugi dan še zatoū, ke so doložili u program opravocjon »bilancia preventivo«, ke to se ga ne more aprova ti kar itako, ne da bi se ga preštudjalo. Propušta od minorance to se kapi ne bā zauarženā anu zatoū ne ta zapustila konsj nin segno di protesta, potēm ke ne votala kuintri bilanču.

Takoviš »bilancio preventivo« od našega komuna, ke o znaša clerke 25 milijonov lir e bi aprovan ne da bi ga konsiljarju preštudjali ali naredili no samo o-servacjon. Iz bilancia so ven izpustili najbulj »urgente« javna djela od komuna anu tud od vasi, ke so najbulj zapuščenē. Popolacjon anjelē na vje kuō ne za ne može poslala tu komun anu vje še tuō, ke o se »bilancio« od komuna, ke o znaša desetine milijonov lir, aprova preje kot priti tu kumun na konsj par dnemu platu »pastasciutte« anu litru vina.

Čeglih vjemō, da brez emigracije ni muoč živeti in ko gledamo gornje numere, se nam stiska sarčē. Vjemō, da estero izmoghava naše ljudi, da se vračajo damū le umirat, da tam ni poplačan njihov trud. Boli nas sarčē tud kar gledamo prazne vasi, uboge ženē z malimi otroki, ki muorajo se maltrati z težkim djelom od jutra do večera in daržati po koncu vse štiri vogale (kantone) par hiš. Tardo je njihovo življenje, zakl vse se poderja, tud zemlja, zakl ni nobene-ga, da bi djelu milijoracije. Targajo se plazovi, potoki prestopajo brjegove, voda odnaša še tisto malo zemlje, ki je pokrivala skalnata rebra naši bregov. Začenja se nov cajt, nova era, era ko bo ostala le tle in tam kajšna cjela hiša, kakor poo veliki pouōdnji ali potresu. Ljudje bežijo proč, vsao ljevo v večjem numerju, nekatjeri za nimar, drugi se bojo pa varnili zadnje dni svojega življenja ubiti od garanja v estero.

Tele so špeže predvidevane u ljevošnjem proračunu (bilancio preventivo):

DOHODKI — ENTRATE:

Patrimonjalni dohodki	87.000
Razni dohodki	2.379.213
Trošarinski davek (dazio)	3.100.000
Fogatik	2.339.005
I. G. E.	5.171.740
Kontributi	10.000
Davek na hišo anu zemljo	1.564.602
Državni prispevki	1.199.851
Superkontribucjoni	1.759.349
Drugi izredni dohodki	1.565.916
»Partite di giro«	5.734.836

Skupaj dohodki-entrate 24.911.512

IZDATKI — USCITE:

»Oneri patrimoniali	558.335
Splošni stroški (spese gener.)	6.474.182
Higijena anu zdravstvo	1.780.719
»Opere pubbliche«	2.104.300
Škule	789.050
»Assistenza e beneficenza«	4.025.592
Kmetijstvo	585
Rezervni fond	300.000
Izredni izdatki	2.002.387
Plačilo dolgov (pag. debiti)	1.149.526
»Partite di giro«	5.734.836

Skupaj izdatki - uscite 24.911.512

Plačajte odškodnino za „servitù militari“

Pisali smo že, da nimata ne Avstrija in ne Jugoslavija nobenih vojaških objektov ob italijanski meji, nobenih fortifikacij in tudi ne oporišč za rakete. In ker nimajo nobenih vojaških zgradb, tudi nimajo nobenih »servitù militari«, kakor jih imamo mi.

Pri nas pa imamo še fašistični zakon, legge iz decembra 1932, to je iz tistih časov, ko je bil fašizem najbolj na vrhu. Kmalu bo trideset let, odkar je bil izdan tisti zakon o »servitù militari«. Navadno na stare zakone pozabijo, na tega pa ne, saj so povsod pri nas same prepovedi in table, ki prepovedujejo vse mogoče stvari.

Vse polno stvari iz preprostega življenja ne sme delati naš kmet brez posebne-ga dovoljenja, ne sme kopati jarkov, delati poti po svojem svetu, postavljati zidove, zidati štale, senike in sploh gospodarska poslopja, ne sme seči gozdov in niti ne razredčiti dreves na svojem svetu, ne sme zasipati in odkopavati bregov. Vse kar bi delal od zunaj, je pod-

Učja se bo priključila komunu Brdu v Terski dolini

Ze več let se je diskutiralo o odcepitvi Učje od komuna Rezije in o priključitvi te vasi k brdskemu komunu v Terski dolini, sedaj pa zgleđa, di so prišli do konkretnega zaključka. Kot vemo, leži Učja 4 ure hoda preko strmih hribov daleč od Ravence, kjer je komunski sedež in to je zelo nerodno za ljudi iz Učje, posebno v zimskem času, ko je prehod povsem onemogočen. Do Brda v Terski dolini, kamor bo Učja sedaj spadala, pa vodi dobra kolovozna cesta in po njej vozi trikrat tedensko avtobus.

Komun Brdo je bil vse skozi pripravljen sprejeti pod svoje okrilje Učjo, a tje odcepitvi se je upirala Rezija, kajti Učja ima dosti komunalnega, kjer je predvsem gozd. Res je, da je komun v preteklosti skoraj popolnoma izsekal te gozdove, ne da bi s tem izkupičkom napravil v Učji kakšno javno delo, a leta tečejo in mladi nasađi rastejo. Z odcepitvijo Učje bi moralo priti pod komun Brdo tudi vse komunalno ozemlje.

Ravno te dni so se sestali v Centi rezjanski župan Enzo Letič, župan iz Brda Primo Marchiol in predstavniki vasi Učje. Dogovorili so se, da bodo sestavili posebno komisijo, ki bo določila mejo med obema komunoma.

Ljudje iz Učje so zelo veseli te novice, saj bodo imeli sedaj svoj komunski sedež blizu in povrh tega se bodo lahko tja peljali še z avtobusom. Komun Brdo bo sigurno napravil v Učji tudi kakšno javno deo, kot napeljavo električne luči, popravilo vaških cest in drugo. Gotovo bodo dosegli tudi to, da bo Učja povezana po tem vsak dan z avtobusom, kar bo brez dvoma prineslo večjo razgibanost v vasi in povečalo mali obmejni promet med Italijo in Jugoslavijo.

Obrtniki pri nas

Obrtniki se že več časa pripravljajo, da bi ustanovili svojo organizacijo po občini Beneške Slovenije. V ta namen so imeli že več sestankov. Zadnja sestanka sta se vršila v Sv. Petru Slovenov ob Nadiži in v Sv. Lenartu. Na teh sestankih sta bila izvoljena za zaupnike svoje organizacije Jožef Sitaro za Speter, Jožef Zidar pa za Sv. Lenart.

Smrtna kosa v Sevcu

Po dolgi in mučni bolezni je umrla v čedadski bolnišnici v soboto 18. t.m. 66-letna Elija Blazutič iz naše vasi. Ta novica je globoko pretresla vse ljudi, ki so jo poznali, čeprav ni bilo nobenega upanja za njeno okrevanje, saj je ležala pokojna Blazutič že več kot leto dni zaradi neozdravljive bolezni. Pokojna Elija Blazutič je bila priljubljena in od vseh spoštovana.

Pogreb se je vršil v ponedeljek 20. februarja na domačem pokopališču na Lesah, kamor so pripeljali njene posmrtno ostanke.

Ob izgubi drage Elije izrekamo družini in sorodnikom naše iskreno sožalje.

Katedra hrvaškega jezika v Molise

Pouk hrvaškega jezika za Hrvate polotoka Grgana — Pod vislicami: »Ne mojte zabit naš jezik! Poslanci Molise za Hrvate, kaj pa videmski poslanci za nas!

Molise, 25 Agosto 1962. Esistono in Abruzzo tre villaggi: Acquaviva Collecroce, S. Felice del Molise e Montemitro dove vivono poche migliaia di persone, discendenti da antichi ceppi slavi, che continuano a parlare la lingua dei loro padri

Molise, 25 Agosto 1962. Esistono in Abruzzo tre villaggi: Acquaviva Collecroce, S. Felice del Molise e Montemitro dove vivono poche migliaia di persone, discendenti da antichi ceppi slavi, che continuano a parlare la lingua dei loro padri

Molise, 25 Agosto 1962. Esistono in Abruzzo tre villaggi: Acquaviva Collecroce, S. Felice del Molise e Montemitro dove vivono poche migliaia di persone, discendenti da antichi ceppi slavi, che continuano a parlare la lingua dei loro padri

Molise, 25 Agosto 1962. Esistono in Abruzzo tre villaggi: Acquaviva Collecroce, S. Felice del Molise e Montemitro dove vivono poche migliaia di persone, discendenti da antichi ceppi slavi, che continuano a parlare la lingua dei loro padri

Molise, 25 Agosto 1962. Esistono in Abruzzo tre villaggi: Acquaviva Collecroce, S. Felice del Molise e Montemitro dove vivono poche migliaia di persone, discendenti da antichi ceppi slavi, che continuano a parlare la lingua dei loro padri

Resia e i Resiani

(REZIJA I REZJIANE) (Baudouin de Courtenay. In «Slavianski Zbornik», III° SPB, 1876, pp. 311 - 371)

Terzo: Questa parte riguarda esclusivamente le località popolate dagli Slavi nelle provincie slave dell'Austria, l'insegnamento viene impartito nella lingua nativa; per esempio, nella Carinzia e nella provincia di Gorizia esso viene impartito in sloveno (sloveno-carinziano, dice l'autore). Gli insegnanti sanno naturalmente lo sloveno e possono perciò sviluppare in alto grado le facoltà mentali dei loro alunni. Gli Slavi d'Italia, al contrario, non possono usufruire dei beni della scienza e della conoscenza nella lingua dei loro padri. Mentre i loro consanguinei dell'Austria hanno vere scuole nazionali, essi possono istruirsi soltanto a mezzo dell'italiano, in scuole italiane e con maestri italiani. Questo sarebbe ancor poco, se almeno i loro maestri e maestre conoscessero la lingua nazionale degli allievi, ma non la sanno affatto. L'attuale Ministro dell'Istruzione italiano (almeno quello in carica negli anni 1872 e 1873), il quale ama perseguire gli insegnamenti di Ginnasio e gli impiegati sospetti di panslavismo (!?) si sforza in tutti i modi di italianizzare (= obitaljaniti) le minoranze nel più breve tempo possibile, ri-

Cisto glotološko, linguistično vprašanje Hrvatov v Molise je dobro poznano v italijanskih in hrvaških znanstvenih krogih, na univerzi v Neaplju in Rimu, na jugoslovanski akademiji v Zagrebu. Kot vprašanje rezijaščne ali pa terskega narečja je bilo tudi gargansko hrvaško narečje preučevano skozi dolga desetletja. Problem s hrvaškim narečjem je bil dosti lažji kot pa z rezijaščino, ki se je celih sedem stoletij pred naselitvijo Hrvatov v Italijo samostojno razvijala v svoji samotni alpski dolini. Hrvaški jezik na polotoku Garganu je lep in čist, prav tako kot ga govorijo onstran Jadranskega morja nekje okoli Klisa in drugih dalmatinskih krajev, od koder so pribežali hrvaški begunci v Italijo.

V najnovejšem času je pisal o Hrvatih in njihovih pesmih tudi naš neutrudljivi didaktični ravnatelj Rihard Orel, ki se je nalašč peljal do Acquavive Collecroce, da bi zabeležil njihove pesmi.

Italijanski listi na jugu so tudi pisali o »Slavi del Molise«, zmeraj s simpatijo, saj so to Hrvati s svojim patriotizmom do italijanske države zaslužili. Lepa in pohvalna pa je tudi njihova ljubezen do materinega hrvaškega jezika, ki se ga Hrvati v Italiji, pa četudi pridejo do najvišjega mesta v državni upravi ali pa na prosvetnem področju, ne marajo nikdar odreči. Saj pa tudi imajo svetel zgled v svojem velikem Nikolaju Neriju na samem pragu smrti pred skoraj dvesto leti.

Iz najnovejšega časa je slavospev Hrvatov v »Gazzetta dell'Emilia« z dne 25. avgusta lani. Takoj v začetku obširnega članka se list zavzema za učenje hrvaškega jezika na srednjih šolah, kjer imajo hrvaške dijake: »Un gruppo di deputati molinesi, su iniziativa dell'on. Lapenna, ha chiesto di recente il Ministero della Pubblica Istruzione l'istituzione di due cattedre di cultura letteraria, una slava e una albanese, presso la scuola media di Larino e quella di Termoli. La proposta potrebbe sembrare strana e ingiustificata se non si sapesse che nel cuore del Molise esistono tuttora tre paesi che parlano slavo e quattro che parlano albanese.

Članek nadalje opisuje, kdaj so prišli Hrvati v te kraje, kako so se zadržali v raznih zgodovinskih prilikah, kako so dali italijanskemu risorgimentu svetlo podobo Negrija, velikega italijanskega rodjuba in velikega Hrvata, ki je zabilal svojim ljudem pod samimi vislicami: Nemojte zabit naš jezik! Morda je v članku spodrsil, da so prišli Hrvati v Molise tudi z Istre. Istra je bila res hrvaška, toda ni znano, da bi od tam bežali v južno Italijo. Pač pa bo držala trditev, da jih je tam naseljevala beneška republika, da bi imela v neapeljskem kraljestvu svoje prijatelje. Zelo dobro pozna članek običaje in narodne pesmi gargarskih Hrvatov in jih tudi dobro razume. Dobro pozna tudi samo hrvaško narečje, saj zaključuje članek z ugotovitvijo, ki nam je sicer poznana, ki pa je dobro, da znajo vedo tudi Italijani:

»Infatti la lingua slava parlata dalla colonia molisana risulta perfetta nella pronuncia. Abbiamo il caso di numerosi slavi italiani che, trovandosi a parlare con slavi naturali, ebbero a provocare l'incredulità di questi ultimi quando rivelarono di essere di nazionalità italiana.

tiene però che uno dei mezzi più efficaci al raggiungimento di questo alto scopo sia quello di nominare dei maestri che non capiscono una sola parola slava nei paesi degli Slavi pretti e puri. Che tutto un Comune impari come può la lingua del primo venuto (=prišljec), il quale

Rezjani che ballano il loro caratteristico »Kolo«

non soltanto possa non sapere la lingua del luogo, ma debba ignorarla e questo in forza delle sublimi disposizioni governative! Ebbene, non si sa forse che non gli impiegati esistono per il bene del popolo, ma il popolo affinché possano esserci gli impiegati?

Slovenščina kot učni predmet in verouk v slovenščini v Furlanski Sloveniji

Se dobra dva mesca in šolsko leto 1960-1961 bo končano, pričeli bodo vpisi in priprave na novo šolsko leto 1961 - 1962. Slovenci pod Italijo se borimo za legalizacijo slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem in za odprtje slovenskih šol v Furlanski Sloveniji in Kanalski dolini. Osnutek zakona je že v parlamentu in so glede njega zavzele svoje stališče tri najmočnejše italijanske stranke: demokristjanska, komunistična in socialistična. Vlada predlog demokristjanske stranke ne predvideva slovenskih šol v videmski pokrajini. Zakaj ne? Ustanovljena krivica, da ni bilo od leta 1866, od zedinjene Italije, v videmski pokrajini nobenih slovenskih šol, služi demokristjanskim krogom za izgovor, da jih tudi sedaj ni potreba. Ustajena krivica naj bi se spremenila v priznano pravico. Narodi pa tega ne morejo priznati, in dokler so desetisoči Slovencev na ozemlju videmske pokrajine, imajo pravico do svojih šol in država po čl. 6 italijanske Ustave dolžnost, da jih zaščiti v njihovih narodnih pravicah.

Naši ljudje v Furlanski Sloveniji so bili in so še zmeraj za to, da se njihovi otroci naučijo perfektno italijanski jezik, ker jim to pride prav v življenju. Tega jim dotedanja italijanska šola ni dala in so se italijanshine le slabo naučili.

Furlanski Slovenci zategadelj zahtevajo, da se mora učiti tudi njihov materini jezik v osnovnih šolah iz dveh razlogov: Iz principialnega stališča, ker se mora po ustavi učiti njihov jezik v šoli.

2. Iz praktičnih razlogov, ker se bodo s pomočjo slovenskega materinega jezika naučili bolj perfektno italijanski. Cerkev ima, ako smemo tako reči, tudi svojo ustavo, cerkvene nauke, nauk Kristusov, dosedanje praktične odredbe sindodov, da se more verouk učiti v materinem jeziku.

Za učenje slovenskega jezika v osnovnih šolah in poučevanje verouka imajo Slovenci pod Italijo dovolj diplomiranih učiteljev, ki bi lahko učili na šolah 40 tisoč Slovencev v videmski pokrajini. Slovenci imajo tudi dovolj duhovnikov, ki bi lahko učili verouk v slovenskem materinem jeziku. Mislimo, da je v interesu katoliške cerkve v videmski pokrajini, da se uvede slovenski verouk v vseh krajih s slovenskimi verniki.

Italijanska vlada je ponovno ugotovila v svojih ljudskih stetižih obstoj znatne slovenske manjšine v videmski krajini. Ne vidimo razloga, zakaj ne bi z novim šolskim letom 1961-1962 začeli učiti slovenski jezik kot učni predmet in verouk v jeziku slovenskih vernikov.

„Politica e cultura“

V Vidmu izhaja že drugo leto kulturna revija »Politica e cultura«. Lepa revija zasluži vso pohvalo že zaradi tega, ker ni v njej nič provincialnega nacionalizma, nič konzervativnega duha ne na političnem in ne na kulturnem polju. Ima mimo videmske glavne redakcije še redakcije v Rimu, Parizu, Düsseldorfu v Nemčiji in še v Ljubljani. Po političnih člankih sodeč izhaja revija iz krogov, ki so idejno blizu mladim socialističnim intelektualcem, ki se zbirajo okoli krožka »Calamandrei« v Vidmu. V marčni številki dr. Maks Trsarja in še marsičemu bo nova jugoslovanska ustava, ki se ne bo smela naslanjati na klasični pojem ustave temelječe na pravni ureditvi države, ampak na človeku-proizvajalcu. S kulturnega področja je vrsta člankov o festivalnih prireditvah v Jugoslaviji, o mladih jugoslovanskih pesnikih, o kiparskem delu Drago Trsarja in še marsičemu. Naša iskrena želja je, da bi revija vzdržala. Posebno jo priporočamo našim intelektualcem.

Za kratek čas

HUJSI PRIMER
Mladega zdravnika je poklical tovariš po telefonu:
»Halo! Vrgli bi radi na karte. Trije kolegi smo tukaj, manjka nam četrti igralec. Boš prišel?«
»Tako?« odgovori zdravnik, odloži slušalko in prične iskati klobuk.
»Kaj se je zgodilo, da te ponovno kličejo?« ga zaskrbljeno vpraša žena.
»Ja,« odgovori mož, »tak je naš poklic. Niti trenutek nimamo miru. To je hujski primer. So tam že trije zdravnik.«
CE PADE NA TLA — NIC
Neki dedec je gnal osla, natovorjenega z dvema košarama loncev. Osla je vodil na vrvi, da ne bi izpodrsnil, ker bi se mu tedaj vsi lonci razbili. Na poti ga sreča neki možanec in se začudi, zakaj se muči in trdno pri glavi drži za vrvi ter se neprestano ozira na osla. Vpraša ga:
»Da te strela, zakaj pa to delaš? Kaj ne bi znal osel sam hoditi?«
Dedec mu odgovori: »To vem.«
Možanec pa ga spet vpraša: »Kaj pa prenašaš na osličku?«
Dedec mu odvrne: »Bogme, če pade na tla — nič.«
...ko je nastopila slana, še goniti živino na pašo. Ko nastopi slana, nehamo goniti na pašo, da se izognemo napenjanju in pri breji živini zvrženju.
MED PIJANCI
V pijani družbi je nekdo, ki je bil najbolj pijan, razbijal s pestjo po mizi. Pa mu zagrozil sosed:
»Ti... veš... samo se enkrat udari pa boš videl!
»Kaj!? Jaz bom videl!? Kaj bom videl? Oni pa samo mirno doda:
»Boš videl, da te bo bolela roka.«

E naturalmente abbiamo i risultati di tutto questo. Gli Slavi dell'Austria nelle provincie confinanti con l'Italia sono per il 40% alfabeti, mentre in certi Comuni slavi d'Italia quelli che sanno leggere e scrivere non superano l'1,5% (naturalmente in relazione a tutta la popolazione, non contando in vecchi ed i bambini). Nelle provincie slave dell'Austria, proprio al confine italiano, s'incontra della gente rispettosa, piena di riguardo, cortese ed ospitale verso lo straniero. Ma basta passare il confine italiano per incontrare immediatamente della gente rozza ed incivile (= neotèsani naròd) che ti guarda torvo e bieco come una fiera (volk=come il lupo), e si comporta così verso qualsiasi persona a lei sconosciuta. Eppure tanto qui che là la nazione è la stessa, della stessa razza slava, dalle stesse inclinazioni e qualità naturali. Soltanto scendendo dal confine austro-italiano nella fertile pianura friulana è possibile notare un certo graduale addolcimento dei sentimenti, una diminuzione della rozzezza ed inciviltà e della generale ignoranza: questo dipende dalla scuola ma soprattutto dall'influsso esercitato e sentito di più, della cultura e civiltà italiana. Ma i Resiani, rispetto alle scuole, si trovano in condizioni senza paragone migliori che gli altri Slavi del Regno d'Italia. Prima di tutto, tanto il maestro che la maestra sono loro compaesani. Il maestro è uno dei cappellani locali, un giovane nativo di Stolizza. Fa da maestra la relativamente istruita Signora Giusti, nativa di Prato lei stessa. Tanto il maestro che la maestra, per la spiegazione delle parole italiane, ricorrono alla terminologia resiana, non soltanto oralmente, ma anche per iscritto, servendosi ovviamente della scrittura italiana.

Kako merimo njive

Dolžine merimo v metrih, ploščine (superficie) pa v kvadratnih metrih. Če je njiva dolga 25 metrov (ne kvadratnih metrov!) in široka 18 metrov, pomnožite ti dve številki med seboj, pa boste dobili površino v kvadratnih metrih (m²). Vaša njiva meri torej 450 kvadratnih metrov ali 4 are in pol. En ar je 100 kvadratnih metrov in 100 arov en hektar. Oral je pa stara mera in je nekaj več kot pol hektarja, bolj natančno 57 in pol arov.

Gnojne vile

Le pogledjte po hlevu, kakšne gnojne vile imate. Pri nakupu ste gledali na palanko, sedaj jih pa pogledjte! Ročaj je kriv, počen, nalomljen ali bog da ga je še sploh kaj.

Ko kupujete vile, kupite najboljše. Pravimo, da se preskusijo dobre vile takole: zobe zarinete v zemljo, ročaj držiš visoko, nekdo pa naj se obesi nanj. Vile morajo vzdržati, le takšne so dobre.

Vile morajo imeti tri zobe, pa cele se-

veda, ročaj mora biti gladek, Moker gnoj dobro kidate samo s četverozobimi vilami.

Rane na sadnem drevju

Velike rane na sadem drevju, pa naj bodo napravljene z žago ali drugim orodjem, moramo najprej gladko obrezati do zdravega luba, potem pa namazati s cepilnim voskom. To naredimo zaradi tega, da bi se na rezanem mestu ne naselile bakterije, ki povzročijo gnilobo lesa.

Lepo obrezana pa mora biti sploh vsaka, tudi najmanjša rana.

Varujte sadno drevje pred pozebo

Sadno drevje pozebe navadno pomladi, kar so dnevi gorki, noči pa mrzle. V gorkih dneh se začnejo pretakati sokovi, hud nočni mraz pa jih ustavi in zaradi tega drevo pozebe. Posebno rado pozebe tisto sadno drevje, ki ni bilo pravilno gnojeno in niso mladike do zime dozorele. Kdor gnoji preveč pozno z gnojnico (od junija meseca naprej) ali z drugimi gnojili, ki silijo drvje v rast, mora računati s pozebo.

Najraje pozebe tisto sadno drevje, ki raste v nizkih in mokrih legah. Drevje, ki raste na sončnih krajih in v suhi zemlji, navadno popolnoma dozori in dob-

ročnim ogrevanjem s tem, da se zaseja v jo debela z deskami, ljubem ali s kakšno drugo rečjo, ki odbija sonce, da se debelo preveč ne ugrije in ne zbudi sokov.

Zelo pomaga, če pobelite z apnom debelo in veje. Najbolj hitro se to napravi, če poškopite z apneni vodo vse drevo. Bela barva odbija sonce, da se drevo ne ugrije in začne bolj pozno odganjati, ko so noči bolj tople.

Pozebene mladike porežite v živo do zdravega lesa. Pozeben lub na debelu in vejah odstranite in obrežite do živega, rano dobro zamazajte s cepilno smolo, če pa te nimate pri rokah, vzemite predelano ilovico in vse povijte s staro sunjo.

ro prezimi. Seveda so tudi nekatere sorte bolj občutljive za pozebo. Drevje, ki rado pozebe, ima v zemlji navadno preveč dušika in premalo apna, kalija in fosforja. Takšnemu drevju j treba dati apna in ga pognojiti s superfosfatom, s kalijevo soljo ali s pepelom.

Dostikrat pa pozebejo na pomlad debela, posebno na drevju, ki raste na sončnem kraju. Takšno drevje je treba za varovat pred preveč zgodnjim in preveč

Živinoreja

ZIVINA SE MORA GIBATI NA PROSTEM ZRAKU

Težko je prepričati živinorejce, posebno tiste, ki imajo malo živine, da je gibanje živine na prostem za razvoj nujno potrebno. Koliko jih je, ki držijo živali vedno privežane k jaslim in jih ne ženejo iz hleva niti ob napajanju. Koliko je živali, ki niso nikdar v življenju zadihane z vsemi pljuči.

Zavedajte se, da najbolj znane in cenjene pasme v svoji prvotni domovini prebijejo večino svojega življenja na prostem. V Švici, na Nizozemskem, na Dunaju in drugod, kjer je živinoreja za kmeta glavni vir dohodkov, prebije živina dnevno več ur na prostem.

LANENO SEME IN SLINAVKA

Za zdravljenje mehurčkov, ki jih povzročajo slinavka in parkljevka, svetujejo v Nemčiji laneni čaj (tè di lino), ki se dobi pri kuhanju lanenega semena. Se boljše uspehe pa dosega s timijanovim čajem (tè di timo), ki ga ponekod imenujejo tudi materina dušica.

Razdalje med sadnim drevjem

Če hočeš, da bo vaš sadovnjak uspeval, držite se pri zasajanju teh razdalj med posameznimi drevesi:

BRESKEV:		
srednje - debelnata	5 - 7 m	
nizko debelnata	5 - 6 »	
CESPLJE, SLIVE:		
visoke	6 - 8 »	
srednje	4 - 6 »	
nizke	3 - 4 »	
ČESNJA:		
visoko - debelnata	6 - 8 »	
srednje debelnata	4,5 - 5 »	

JABLANA:		
visoko - debelnata	8 - 12 »	
srednje - debelnata	6 - 8 »	
za kordone podolgovate	2 - 4 »	
za kordone navpične	3/4 - 1 »	
HRUSKA:		
visoko - debelnata	6 - 8 »	
nizko - debelnata	3 - 4 »	
piramidna na divjaku	4 - 6 »	
kordon navpični	3/4 - 1 »	
kordon podolgovati	2 - 2,5 »	
OREHI:	10 - 15 »	

EMIGRANTSKI GLAS

Kateri so glavni emigrantski problemi

1. Socialne asiguranje v državah Evropske skupnosti (v Italiji, Belgiji, Franciji, Germeniji, Luksemburgu, in Holandiji) in sicer ne glede, v kateri državi dela emigrant.
2. Penzije za invalidnost in starost vsem emigrantom.
3. Člani družin, ki imajo svoje družinske poglavarje v emigraciji, morajo imeti pravico za brezplačno zdravljenje na ambulantah.
4. Brezposelna podpora emigrantov, če se vrnejo nazaj v Italijo.
5. Svobodno prehajanje delavcev iz ene države Evropske ekonomske skupnosti v drugo.
6. Svobodno prehajanje delavcev iz ene kategorije v drugo, na primer kmečke kategorije v industrijsko.
7. Ureditev pod najboljšimi pogoji assegni famillari družinam.
8. Dodelitev stanovanj emigrantom pod istimi pogoji kot delavcem dotične države Evropske skupnosti.
9. Kurzi in šole za kvalifikacijo in za učenje jezika za emigrante.
10. Popolnoma ekviparacija emigrantov z domačimi delavci v vseh državah Evropske ekonomske skupnosti.

Milijardni ekonomski plan emigrantov

Vsi lokalni listi pišejo in mnogi politiki poudarjajo na svojih sestankih v Furlaniji, da pošljejo vsako leto emigranti iz Furlanije okoli osem milijard lir v rimesah svojim družinam. To je velik denar, velika pomoč za revno videmsko provinco. Emigranti so torej tisti veliki naši finančniki, ki pomagajo, da gre naša ekonomija v Furlaniji sploh naprej. Če beremo tiste liste, ki pišejo za vlado, zvedemo, da daje država toliko milijard lir za en plan, pa za drugi, za montanjo,

za aree deprese, toda vse te milijarde lir so razdeljene na več let in še odvisne od projektov in potrditev ranih generalnih direktij za agrikulturo in boške. Tako pride od vseh planov, ki že tečejo in katerim se bo pridružil še piano verde, komaj 100-200 milijonov na leto v Furlanijo. Res majhna stvar v primeri s sedmimi do osmimi milijardi lir ubogih emigrantov brez odbitkov za razne birokratske stroške.

Zmeraj, tudi pred vojsko, so morali naši emigranti reševati ekonomsko situacijo Furlanije. Leta 1933 so naši emigranti poslali največ od vseh let v rimesah svojim družinam, kar 133 milijonov takratnih lir ali kar 10 milijard v sedanjih vrednostih.

Kot vidimo, finančni plan naših emigrantov gre kar naprej od leta 1870, odkar so začeli naši ljudje hoditi na delo v emigracijo in trajal zdaj že 90 let in bo trajal naprej brez velike reklame in brez propagande kot za druge državne plane, še kar naprej brez prestanka.

Italijanski delavci v Franciji

Od začetka leta 1947 pa do konca leta 1959 je odšlo v Francijo 539.789 italijanskih delavcev, od teh 364.976 za stalno in 174.813 na sezonsko delo.

V istem času se je izselilo tudi 25.876 družin, kar predstavlja 72.910 enot.

Po približnih podatkih je odšlo leta 1960 v Francijo okoli 45.000 Italijanov, od teh 20.000 za stalno in 25.000 sezonsko; družin je bilo 5.000 z 11.000 družinskimi člani.

Tudi v letu 1960, kakor v preteklih letih, jih je odšlo največ v okolico Pariza, Liona, Mitz in Naney.

Največje število emigrantov v letu 1960 so registrirali meseca maja.

In genere si può dire che essi ricorrono alla lingua indigena per spiegare tutto ciò che senza l'ausilio di essa rimarrebbe incomprensibile agli scolari. Attraverso la continua comparazione di entrambe le lingue, essi apporntano almeno un beneficio indiretto allo sviluppo delle facoltà mentali dei loro allievi. Inoltre, se non mi sbaglio, la Legge di Dio fu qui sempre insegnata in resiano. Pur considerando codesto metodo pedagogico-educativo di sostituzione della lingua nativa entro le sue limitazioni, bisogna dire che a Resia l'istruzione popolare va ottenendo un notevole successo. Dall'aumento dell'istruzione e dell'educazione civile i Resiani derivano grandissimi vantaggi: una buona parte di loro si danno al commercio e viaggiano moltissimo, accrescendo continuamente le loro conoscenze e perdendo nello stesso tempo la primitiva rozzezza, mentre vengono alla luce le loro migliori qualità. Un simile benefico influsso si nota pure in alcuni Slavi del Distretto di San Pietro (al Natisone), che si danno al commercio ed ai viaggi.

il recarsi nella patria dei Resiani, l'osservare le loro case, l'imparare a conoscere come essi vivono, come si vestono, come s'affaticano, come passano il tempo dedicato al riposo, come si comportano verso le loro donne, fino a qual punto sono disposti a stare sottomessi, come intendono la politica, se si possono classificare come intelligenti o poco intelligenti, verso quali nazioni corrono le loro simpatie, se sono soddisfatti della loro sorte presente, com'è e qual'è la loro creatività letteraria, se amano la loro propria lingua, che cosa pensano del passato, con quali nazioni o razze sono imparentati dal punto di vista etnico, per quali proprietà e caratteristiche si distingue la loro lingua da quelle delle altre nazioni, se hanno delle tradizioni storiche proprie ecc. ecc. Ad alcune di queste domande ha già dato parzialmente risposta il risultato dei dati statistici. Adesso tenterò di fare un quadro prendendo in esame i sunnominati quesiti riguardanti la vita della razza resiana.

Nei villaggi resiani le case sono costruire una accanto all'altra e fra loro non c'è dell'apertura o se c'è è molto ristretta. In questo, i villaggi resiani seguono l'esempio di tutti i paesi friulani e dell'Italia Settentrionale. Questo stile di villaggio è illustrato in particolar modo dal paese di Oseacco. Là le vie sono molto strette, seppure assai numerose. Fra le singole case o ci sono vie strette (= jindruna-jindruna) oppure le case sono una a ridosso dell'altra. Di conseguenza, Oseacco appare più come un centro cittadino che come un villaggio ed è per questo

che i Resiani paragonano Oseacco a Venezia ed usano cantare:

Na lipa ma Osòjska vás
Ka tò joe tàkoj na cità.
E' bello il mio villaggio di Oseacco
perchè del tutto pare una città.

In genere le case resiane sono come quelle friulane. Esse sono tutte di pietra; soltanto sulle Planine esse sono costruite in legno, sia che servano agli uomini che al bestiame. Molte case sono a due piani: di sopra i Resiani dormono, da basso fanno da cucinare e s'intrattengono di giorno. La cucina, come dappertutto nel Friuli, è una stanza in cui c'è la fiamma: il fumo non esce dal camino però, ma dalla porta e dalle finestre. Naturalmente, se uno non è abituato, il fumo gli irrita gli occhi in maniera insopportabile, i nativi però non soltanto ci sono abituati, ma provano anche un piacevole senso di familiarità per il fumo.

Circa il senso di nettezza e per gli odori, non dobbiamo incolpare i Resiani d'essere eccessivamente pignoli e sensibili. M'è capitato più volte di trovarmi a far visita ad un mio amico resiano di Oseacco. Stavamo spesso seduti nel cortile, non lontano dalla ritirata, dalla quale proveniva un puzzo insopportabile, al quale potrebbe rimanere indifferente soltanto chi fosse diventato privo del senso dell'olfatto oppure chi fosse uno studioso di lingue e di etnografia. Ebbene, là nessuno dei presenti, gli interlocutori d'ambo i sessi che si intrattenevano meco, batteva ciglio o dimostrava di scomporsi minimamente.

(Continua)

Premjani kokošjerejci v naši deželi

Preteklo ned. so v Vidmu premjal kokošjerejce, ki so zgradili u lanskem letu moderne kokošnjake in se prijavili za ta konkors, ki ga je organiziral inšpektorat za agrikulturo. Ob tej priliki so govorniki povedali, da imamo v Furlaniji okoli 100 tisoč kokošnjakov in več kot 2 milijona kokoši. Zračunali so tudi, da imamo na leto 200 milijonov jajc in 450 quintalov kokošjega mesa, skupne vrednosti 5 milijard lir.

Seveda u naših gorskih krajih nimajo kmetje velikih kokošnjakov, tiste velike številke se bolj nanašajo na kraje, ki leže v ravnini, kjer pridelajo dosti sirka. U zadnjih letih, posebno odkar inšpektorat za agrikulturo pride na pomoč pri podvigu kokošjereje, so tudi nekateri naši kmetje začeli redit več kokoši in delati nove kokošnjake. Ker je v glavnem skoraj vsa moška delavna moč v emigraciji in so doma le ženske, je prav da se te bavijo s kokošmi, ker to delo ni naporno in prinaša zadost velike koristi.

Iz naših krajev v zapadni Beneški Sloveniji so bili premjani teli kokošjerejci: Drugi premio za 40.000 lir je dobil Valentin Zaccamer iz Nem.

Tretji premio za 30.000 lir so dobili teli: Ivan Monai iz Konalica, Jolanda Biasizzo por. Kuntič iz Vizonta in Sergij Comelli iz Nem.

Četrty premio po 20.000 lir pa so dobili teli: Lucijan Di Betta, Ermenegildo Pividori in Gino Di Betta iz Knic; Emil Benedetti in Ines Croato iz Kanališca; Gino Nimis, Ivan Palma, Jožef Comelli, Domenico Dri in Maria Venturini iz Nem; Avgust Negro, Jožef Sturma in Setimo Biasizzo iz Vizonta; Evgen Comelli iz Torlana in Aldo Gallina iz Orneje.

Branajte ozimino

Kjer je žito preveč gosto, ga prebranjate, da ga boste na ta način prerediti. Pregosta žita rada pozneje poležejo.

Kjer je žito preveč redko, ga prav tako prevlečite z lahko brano, da se bo po branjanju obraslo.

Z branjanjem odpravite skorjo, ki se je napravila med zimo vrh zemlje, zemljo prezračite, rahljajte, unčujte plevel in vplivajte na razvoj in rast ozimino.

Branajte, ko je zemlja v primernem stanju, ne preveč mokra, ne preveč suha, žito pa za ped visoko.

PRETAKANJE VINA

Tale mesec je treba drugič pretočiti vino, ki se mora izvršiti na vsak način pred nastopom pomladanske gorkote.

Če je vino zdravo, če ne porjavi in če tudi drugače nima nobene napake, je priporočljivo pretakati ga brez dotika z zunanjim zrakom: pretakamo s sesalko.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnje št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica